

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בהיסטוריה

מועד קיץ תשע"ח 2018

סמל שאלון

30% – 22282

הפתרון נכתב על ידי

אורית לשם, נתי פלמר, איילת כהן וטל דינר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

1. מקור – האידיאולוגיה הנאצית ויישומה

א. לאידיאולוגיה הנאצית היו מספר עקרונות מרכזיים. נציג שניים מהם ונסביר כיצד הם מופיעים בקטע:

תורת הגזע – בני האדם אינם שווים, יש מעמדות באנושות והיא מחולקת ל-3 קבוצות שונות:

יוצרי תרבות – זהו הגזע הארי, העם הגרמני נכלל בגזע זה. יש לו את התכונות ואת הכישורים הטובים ביותר, ועל גזע זה לשלוט בעולם.

נשאי תרבות – זהו הגזע הסלאבי (העם הפולני, הרוסי, צ'כוסלובקיה). קבוצה זו אינה תורמת לעולם, מטרתה היא לשרת את הגזע הארי.

הורסי תרבות – בקבוצה זו נמצאים היהודים, השחורים והצוענים, אלו עמים בעלי תכונות שליליות המנסים להחריב את העולם, ולכן צריך להפטר מהם.

בקטע כתוב כי: היטלר היה סבור שהעם הרוסי אינו מתאים אלא לעבודה קשה בכפייה. הסלאבים, הצהיר, "הם משפחת ארנבים ולעולם לא ירחיקו לכת מעבר לקשרי המשפחה אם לא ייכפה הדבר עליהם בידי מעמד שליטי". ניתן לראות בקטע בבירור את היחס אל נושאי התרבות, העמים הסלאביים, ככאלו שכל תפקידם בעולם הוא לשרת את הגזע הארי העליון – בהתאם לעקרון תורת הגזע.

מרחב מחיה – על פי היטלר, העם הגרמני הוא עם בריא, גדל כל הזמן. הוא זקוק לשטח נוסף כדי לחיות בו, שיספק את צרכיו. מרחב המחיה הנוסף יהיה ממזרח לגרמניה, במקום מושבם של העמים הסלאביים, שטח זה יושג באמצעות מלחמה (שכן שלום זה לא ערך עליון, אין כל פסול במלחמה).

בקטע כתוב כי "לפי תפיסתו של היטלר, האוטרכיה היא הבסיס לביטחון, והכיבושים במזרח [...] יש בהם לספק לגרמניה את הביטחון הזה". בקטע ניתן לראות שהיטלר סובר שעל הגרמנים לכבוש את האזור המזרחי לגרמניה כדי לספק את צרכיו החומריים של העם הגרמני, בדיוק כפי שקובע עקרון מרחב המחיה.

לאחר המלחמה, שאף היטלר להנהיג את "הסדר החדש". בבסיס עקרון "הסדר החדש", הנאצים טענו שהסדר החברתי, כלכלי, תרבותי ופוליטי הקיים באירופה הוא רע, יש להחריבו ולבנות סדר חדש התואם להשקפת עולמם. בכדי לממש סדר זה, הייתה הסיסמה המובילה: "כבוש, שלוט, נצל, השמד". כלומר, היטלר שאף לכבוש את כל אירופה ולאחר מכן לארגן אותה על פי האידיאולוגיה שלו: לטפח ולהשביח את הגזע הארי והעם הגרמני כעליון ושליט על כל המרחב, לשעבד את העמים הסלאביים (תך מיגור הקומוניזם) לטובת אספקת צריכה החומריים של האומה הגרמנית והשמדת כל המוגדרים כ"הורסי תרבות" (ובראשם היהודים). סדר זה, יבטא נאמנה את תפיסת העולם הנאצית.

ב. בכדי לממש את הסדר החדש ולקדם אותו, נקטו הנאצים מספר צעדים בפולין: הפלישה לפולין - ב-1 בספטמבר 1939 פלשו הגרמנים לפולין וכבשו את חלקה (חלקה השני נכבש בידי רוסיה). בכך הייתה התחלה של השתלטות של הגרמנים על שטחי ה"מזרח", מימוש של עקרון מחיה, כפי ששאף היטלר לעשות במסגרת "הסדר החדש". העברת מיליון גרמנים לשטחי פולין – עד שנת 1941 הועברו כמיליון גרמנים לשטחי פולין בכדי לבסס את השלטון הגרמני במקום על האוכלוסייה הפולנית, בהתאם לתפיסת הנאצים את הסדר החדש שצריך להיות באירופה (הגזע הארי שולט). המטרה הייתה "לגרמן" שטחים אלו. העברת אזרחים פולניים לתוך שטחי גרמניה – הנאצים העבירו אזרחים פולנים רבים לשטח גרמניה והעבידו אותם בעבודות כפייה לטובת מכונת המלחמה הנאצית, בהתאם לתפיסת הנאצים את הסדר החדש שבו צריכים העמים הסלאביים לספק את הצרכים החומריים של האומה הגרמנית, כפי שמוזכר בעקרון תורת הגזע.

2. ביסוס המשטר הנאצי בגרמניה

א. הדימוי של היהודי ע"פ האידיאולוגיה הנאצית הוא דימוי שלילי, ליהודי תכונות שליליות העוברות מדור לדור, גנב, רמאי, נצלן, מכוער, חיידק, מנסה לאנוס את בנות גרמניה הענוגות והחסודות וכך לזהם את העם הגרמני. היהודי מסוכן לחברה הגרמנית, מנסה להידמות לגרמני ולכן יש להיזהר מפניו. כמו כן, היהודים הם שאשמים במצבה הגרוע של גרמניה (הסכם וורסאי המשפיל, משברים כלכליים) ועל כן יש להיפטר מהם. כדי להטמיע דימוי זה בחברה הגרמנית הנאצי נקטו במספר צעדים: סרטי תעמולה - כדוגמת "היהודי זיס" סרט תעמולה נגד יהודים שיצא בגרמניה בשנות השלושים. עלילת הסרט מספרת על יהודי שמצליח לחדור אל החברה הגרמנית, לאנוס את אחת הנשים ולבסוף הוא מוצא להורג. הסרט נועד להעצים את הרגשות השליליים של הגרמנים כלפי היהודים ולהצדיק את צעדי המשטר הנאצי נגד יהודים. בנוסף, ב-1941 הופק סרט בשם "היהודי הנצחי" המתאר את תנאי חייהם של היהודים, את העובדה שהם מסוכנים לחברה. מדובר בסרט מבחיל שאורכו 20 דקות והוקרן לפני הקרנת הסרט בקולנוע והנאצים מנעו מהגרמנים לצאת מבתי הקולנוע בזמן הקרנתו.

יום החרם הכלכלי - ביום שבת, ה-1 באפריל 1933, יזמו הנאצים יום שבמהלכו הוצבו אנשי אס.א.ה. ואס.אס. מחוץ לחנויות של יהודים, משעות הבוקר ועד הערב, הם סימנו את החנויות בכתובות כמו מגן דוד והמילה גיוד (-יהודי) ומנעו מאוכלוסייה גרמנית להיכנס אל החנויות.

יום זה פרץ בגלל רצונו של המשטר הנאצי לפגוע ביהודים, זאת מכיוון שמעמדה של גרמניה בעולם ירד מאז עליית הנאצים לשלטון והם האשימו בכך את יהודי העולם.

מטרת יום החרם הייתה גם להראות לאוכלוסייה הגרמנית את ממדיי ההשפעה של יהודים על כלכלת גרמניה ואת העובדה כי ישנם המון בתי עסק של יהודים, מה ששירת את האידיאולוגיה הנאצית שאומרת שהיהודים גונבים ומנצלים את אזרחי גרמניה ומרוויחים על חשבונם.

3) החוק להגנה על הדם והכבוד הגרמני- חוק זה יצא בגרמניה כחלק מקובץ חוקים בשם חוקי נירנברג שמטרתם הייתה להגדיר מי הוא גרמני ומי הוא לא גרמני. על פי חוק זה, אסור היה ליהודי/יה ולגרמני/ה להתחתן, אם היו נישואים כאלו הם בוטלו ואם הנישואים נעשו מחוץ לגרמניה אז הם מבוטלים גם כן. בנוסף, אסור ליהודי להעסיק בביתו עוזרת גרמניה מתחת לגיל 45, אסור ליהודי ולגרמניה לקיים יחסי מין ואסור ליהודי להניף את דגל גרמניה. מי שעבר על חוק זה, העונשים נעו בין יום מאסר עד 15 שנות עבודה בפרך, לרוב העונש היה יום מאסר. מטרת חוקים אלו הייתה להפוך את האוכלוסייה היהודית לאוכלוסייה נחותה בעיני האזרחים הגרמנים, כזו שיש להתרחק ממנה כי היא מטנפת את הגזע הארי הטהור. מה ששירת את הדימוי היהודי.

ב. "ליל הסכינים הארוכות"- למפלגה הנאצית היה בראשית דרכה גוף טרור שנקרא אס.א.ה. מדובר באלפי חיילים לשעבר, כאלו שחוו את מלחמת העולם הראשונה, אנטישמים ושונאי הדמוקרטיה, שיכורים ומובטלים. גוף זה זכה לכינוי 'לובשי החולצות החומות' (בשל צבע המדים שלהם), תפקידם העיקרי היה לשמור על בחירי המפלגה ולהטיל פחד ברחובות. בראש גוף זה עמד קצין לשעבר בשם ארנסט רהאס. כמו כן, למפלגה הנאצית היה גוף נוסף, קטן ואיכותי יותר שנקרא אס.א.ס, ובראשו עמד היינריך הימלר. מדובר באנשים משכילים, הנאמנים ביותר להיטלר, הם גם זכו לכינוי 'לובשי החולצות השחורות'.

ב-1934, מנה האס.א.ה כ-4 מליון חברים. מפקדם בא להיטלר בשתי דרישות עיקריות: ראשית, לבצע רפורמה חברתית, כלומר לחוקק חוקים לטובת החברה. שנית, למנות את האס.א.ה להיות הגוף המגן הרשמי של גרמניה במקום הצבא. היטלר החל לחשוש שכן מדובר בארגון שהפך לגדול מימדים ובעיקר הוא הבין שאם הוא לא יבצע את דרישות הארגון, האס.א.ה. עוד עלול להפיל אותו בעתיד מהשלטון. ב-30 ביוני 1934 הגיעו אנשי האס.א.ס אל המקום שבו שהו מרבית חברי האס.א.ה והחלו לרצוח אותם. בסוף יומיים של מרחץ דמים נרצחו כאלף אנשים מהנהגת הארגון וכך גם את מפקדם ארנסט רהאס ופעילים פוליטיים מתנגדים נוספים, חלקם קומוניסטים.

שלוש המטרות אותן קידם היטלר באמצעות אירוע זה הן:

אירוע זה ביסס את כוחו של היטלר כמנהיג חזק וטוטליטרי. שכן היטלר רצח את מי שאמורים היו להיות אנשי שלומו. כך הוכיח שלא כדאי להתעסק איתו ובכך הטיל פחד על האזרחים, על חייליו ועל מתנגדי המשטר.

היטלר השיג את מבוקשו העיקרי, הוא מנע כל אפשרות עתידית להפילו, הארגון היחיד שעוד יכל לעשות זאת היו האס. אה, ובכך הוא מנע זאת.

זכייה באהדתם של אנשי הקצונה הבכירה באס. אס, שכן אירוע זה צמצם את השורות והפך אותם להיות יחידת עילית.

3. היהודים בפולין מתחילת הכיבוש הנאצי עד יוני 1941

א. יהודי פולין עד כניסתם לגטאות:

ב-1 בספטמבר 1939 החלה מלחמת העולם השנייה עם פלישתה של גרמניה לפולין. פולין חולקה בין גרמניה לבין ברית המועצות. בתוך חודש מצאו עצמם היהודים מפוצלים במסגרות שלטון שונות, שלכל שלטון הייתה מדיניות שונה כלפיהם. לראשונה, היהודים חיו תחת שלטון אחר, אשר הפריד אותם מיתר האוכלוסייה, והם חוו אירועי אלימות קשים וסנקציות בתחום הדתי, תרבותי וכלכלי. שני צעדים שנקטו הנאצים כלפי היהודים בפולין לפני ריכוזם בגטאות:

בתחום הכלכלה – כשהגרמנים נכנסים לפולין הם מחרימים רכוש יהודי ומחסלים מפעלים ובתי עסק יהודים, בוזזים מחנויות של יהודים, מעקלים ומקפיאים חשבונות בנק של יהודים, אוסרים על אחזקת סכומי כסף גדולים, מפטרים יהודים שהיו עובדי ציבור, מטילים על היהודים קנסות ובעיקר מערערים את הבסיס הכלכלי שלהם.

בתחום הטרור וההשפלה – הנאצים היו עוצרים יהודים ברחובות, תולשים פאות וזקנים מפניהם של יהודים, נותנים בידיהם מברשות שיניים ומכריחים אותם לנקות באמצעותן את הרחובות לקול צחוקם של הגרמנים והפולנים. בנוסף, הנאצים היו מגיעים עם משאית, חוטפים באמצע הרחוב יהודים לשם עבודות כפייה שונות (כגון סחיבת משאות ופינוי הרחובות מהחורבות שנערמו בהם בימי ההפצצות) – חלק מיהודים שנחטפו לא חזרו. זאת ועוד, הנאצים היו מלקים יהודים בציבור על מעשים שונים.

ריכוז היהודים בגטאות היה נקודת מפנה בחיי היהודים בפולין, שכן עם הקמת הגטאות הציבור היהודי בפולין נותר ללא ההנהגה המוסדית שלו, דבר שזירז את התפוררות המסגרות הקהילתיות וכן עם הקמת הגטאות נאלצו היהודים לחיות תחת פיקוח מתמיד, הדוק וכפוי.

כמו כן נאלצו להתמודד עם קושי רב בתחומים הבאים:

רעב - הנאצים הגבילו את הכנסת כמויות המזון לגטו עד כדי 184 קלוריות ליום לאדם.

מחלות ותנאי תברואה ירודים - הגטו היה צפוף, מחסור בתרופות ואמצעי מניעה רפואיים, התפשטות של מגיפות כתוצאה מצפיפות רבה.

צפיפות - בכל דירה בגטו אוכלסו מספר רב של משפחות, לעיתים 15 - 20 אנשים, דבר היוצר מחלות, תנאי תברואה ירודים, אין פרטיות למשפחה.

שמירה על הילדים - ההורים יצאו לעבודות, לעבודות כפיה ולא חזרו, ילדים נשארו לבדם ברחובות, ללא השגחת ההורים.

ב. החיים בגטו ערערו את המסגרות החברתיות הקיימות כמו גם את חיי הקהילה והמשפחה, בעוד שההנהגה היהודית המבוגרת התקשתה מאוד להסתגל אל המצב החדש, וכן גם ההורים במסגרת המשפחתית ברי בחברי תנועות הנוער הצליחו להסתגל אל המצב הנוצר ביתר קלות. הקשר הקבוע של הצעירים בגטו עם התנועה והפעילויות השוטפות הפכו את התנועה למסגרת תומכת המעניקה בטחון מסוים לצעירים בעולם שהיה מעורער לחלוטין.

פעילות תנועות הנוער לפני השילוחים להשמדה במסגרת הפתרון הסופי התמקדה במספר תחומים:

פעילות חינוכית ועזרה לתושבי הגטו- התנועות הקימו מרכזים ובהם חדרי עיון וספריות חשאיות. בתקופה הראשונה בחיי הגטו התקיימה הפעילות בורשה במימון של הגוינט. הם ארגנו מסגרות חינוך מחתרטיות לילדים הקטנים בשיתוף ועדי הבתים, קיימו חוגי לימוד, מועדונים ובתי ספר חשאיים, אספו ילדים מהרחוב, נתנו להם צלחת מרק ביום ולימדו אותם שירה על ארץ ישראל, קרוא וכתוב ועוד. הם הקימו בתי תמחוי ועזרו בהזנת ילדים ומבוגרים.

יצירת קשרים עם גטאות אחרים- גטו ורשה שימש מרכז ממנו יצאו שליחים לגטאות אחרים כדי לפקח על שיקום פעילותן של תנועות הנוער גם בערים אחרות וכן להעביר מידע. הקשרים עם גטאות אחרים התנהו באמצעות קשרים וקשריות אשר יצאו את הגטו תוך סיכון עצמי ולעיתים באמצעות זהות נוצרית שאולה. מחוץ לגטו, היו צפויים לסכנת מוות עקב האיסור המוחט על היהודים לשהות מחוץ לגטאות ורבים מהקשרים והקשריות היו בעלי חזות ארית. יחד עם זאת, רבים מן הקשרים מצאו את מותם בדרכים. הקשרים שימשו מקור מידע והכוונה לפעילות. לאחר תחילת הפתרון הסופי הביאו הקשרים למערכה של פולין את הידיעות על הרציחות ההמוניות. הקשרים אף חיפשו דרכי מילוט מפולין הכבושה כאשר בראש עמדה השאיפה להגיע לארץ ישראל.

פרסום עיתונות מחתרטית- על אף האיסור על היהודים לקבל כל מידע מן החוץ (עיתונות/רדיו) החלה להופיע עיתונות מחתרטית בגטו ורשה במרץ 1940 וכמעט כל תנועות הנוער הוציאו עיתונות מעין זאת. העיתונים הופצו בקרב אוכלוסיית הגטו בזהירות. תנועת בית"ר הוציאה בגטו ורשה שני עיתונים (המדינה ומגן דוד). הם הודפסו על נייר העתקה דק שיהא קל להסתירם. העיתונים אף נשלחו לגטאות אחרים. בעיתונות זאת הופיע מידע על המתרחש בפולין בעולם, דיווח על מצב היהודים בגטאות, הועלו נושאים שונים הקשורים לחיי היהודים בגטו. הופיע גם חומר הסברה לגבי הפעילות הציונית וכן מידע מארץ ישראל. עם תחילת השילוחים למחנות ההשמדה הופסקה הופעת העיתונים לזמן מה ואחר כך התחדשה בהיקף מוגבל. לאחר תחילת השילוחים הועברה האינפורמציה לגבי מהותם האמיתית של השילוחים ואף קריאה למרד אקטיבי.

4. מקור – הגטאות בזמן "הפתרון הסופי"

א. בקטע המקור באה לידי ביטוי הדילמה השורה ביצירת גטו יצרני או לא. מצד אחד, אם היהודים יקימו גטו יצרני אז הסיכוי של אזרחי הגטו להישאר בחיים יהיה גבוה, כי הם יהיו יעילים עבור הגרמנים. מצד שני, זה יהיה שיתוף פעולה עם הנאצים בזמן שיהודים נרצחים, המצפון לא יהיה נקי. מצד שני, אם היהודים לא יקימו גטו יצרני ובמקום זאת נמרוד ונלחם ליהודים, אז כנראה שתושבי הגטו יישלחו כולם להשמדה, אך המצפון יהיה נקי כי לא יהיה שיתוף פעולה עם הנאצים בזמן השמדת היהודים. עמדתו של באראש, ראש היודנראט בגטו ביאליסטוק, הייתה שיש להמשיך בקיומו של גטו יצרני שיאפשר ליהודים החיים בגטו לשרוד ולחיות בכבוד (ולא למרוד בגרמנים).

בדבריו, הוא מביא מספר נימוקים:

הגטו היצרני מספק ליהודים הצלה מפני הגרמנים שלא ירצחו אותם – "להציל את הגטו מן הפורענות שבאה על אחינו בני ישראל בעיירות הסמוכות".

הגטו היצרני מאפשר ליהודים להרוויח את לחמם ולא למות ברעב – "אין מתים אצלנו ברעב, כמו במקומות אחרים".

הגטו היצרני מאפשר ליהודים תחושת גאווה וסיפוק מכך שהם עובדים במו ידיהם ואף נוסך תקווה לעתיד – "במו ידינו יצרנו מה שיצרנו... בתי החרושת שהקמנו בזיעת אפינו, שבהם כל תקוותנו וישועתנו".

ב. בשנים 1942-1943 הלכו והתעצמו השמועות שהגיעו אל הגטו על הנעשה מחוצה לו. יותר ויותר סיפורים ועדויות על ה"פתרון הסופי" ומחנות ההשמדה שהפעילו הנאצים להשמדה מכוונת, שיטית וישירה של יהודים חדרו את חומות הגטו ואף אומתו על ידי אנשי הגטו והביאו לתסיסה רבה בתוכו, ולרצון למרוד. לפיכך, דווקא בשנים אלו נשמעה בגטאות קריאה הולכת וגוברת למרוד בנאצים ולא להשלים עם גזירת ההשמדה. את מרבית הקריאות למרד, ומאוחר יותר גם את תנועות המרי עצמן, הובילו חברי תנועת הנוער בגילאים הצעירים. זאת, בשל מספר סיבות:

הם כבר היו מאורגנים בתנועת הנוער והמבנה הארגוני הקל על תכנון המרד.

הם היו צעירים, בריאים וחסרי משפחות ולכן יכלו לפעול ללא דאגה.

בוגרי תנועת הנוער התנגדו כבר מההתחלה לשיתוף הפעולה עם הנאצים והיודנראט, ומשהגיעו הסיפורים על אודות הפתרון הסופי הם שלהבו עוד יותר את ההתנגדות שהייתה קיימת עוד קודם.

5. "הפתרון הסופי"

א. הקשר בין תחילת ההרג ההמוני של היהודים לפלישה לברית המועצות - "מבצע ברברוסה" -

ב-1/9/1939 פרצה מלחמת העולם ה-2, ובתחילתה ברה"מ וגרמניה לא נלחמו, כחלק מהסכם "ריבנטרופ-מולוטוב". ב-22/6/1941, כמעט שנתיים לאחר פרוץ המלחמה, בוגד היטלר בסטאלין, מפר את ההסכם, וגרמניה פולשת אל ברית המועצות - "מבצע ברברוסה".

בהקשר היהודי - עד ה-22/06/1946 אין רצח ישיר והמוני של יהודים. הרצח הוא עקיף (עקב רעב, מחלות, קור, עבודות כפייה, התעללות ועוד). החל מפלישת גרמניה לברה"מ מתחיל הרצח / ההרג/ ההשמדה ההמונית והישירה של העם היהודי "הפתרון הסופי". הקשר בין הפלישה לבין תחילת ההרג ההמוני הוא ישיר - מרגע תחילת הפלישה, מתחילה גם ההשמדה ההמונית. הסיבות שהביאו לתחילת ה"פתרון הסופי" בברה"מ:

- 1) כמות של 2-4 מיליון יהודים: כשהגרמנים פלשו לברה"מ הם היו עסוקים במלחמה, לא היה זמן להקמת גטאות כמו בפולין, ולכן פנו לפתרון המהיר (רצח ולא ריכוז).
- 2) מימוש עקרון הסדר החדש: במסגרת העיקרון יש להפטר מאוכלוסיות בלתי רצויות. היהודים הם חלק מאוכלוסיות אלו ולכן צודק לרצוח אותם.
- 3) זיהוי היהודי כקומוניסט: הנאצים טענו שהיהודים הם שהמציאו את הרעיון הקומוניסטי שמטרתו למנוע מהגזע הארי לשלוט, ולכן מוצדק לרצוח אותם.
- 4) עזרה מצד עמים אנטישמיים: חלק מהעמים בברה"מ (כמו האוקראינים והליטאים) שמחו לקחת חלק ברצח היהודים והיו גורם מסייע.

ב. ועידת ואנזה

ב-20/1/1942 התכנסה ועידה של בכירי המשטר הנאצי בוילה שנקראה "ואנזה" בברלין. ועידה זו תהפוך את ההשמדה למתוכננת, שכן, לפני כן, מפלישת גרמניה לברה"מ ביוני 1941, היא הייתה המונית וישירה, כעת הפכה לגם מתוכננת.

בראש הוועידה עמד מפקד משטרת הביטחון הגרמנית, ריינהארד היידריך, ולצדו אדולף אייכמן. הבכירים שהוזמנו היו בתפקידים ביצועיים כמו ראש המשרד לענייני גזע, משרד המשפטים וכו', ושמונה מתוכם דוקטורים (אנשים משכילים). היטלר לא נכח בוועידה שכן ההחלטה על ביצוע ה"פתרון הסופי" כבר התקבלה אצלו, וכל שנותר הוא לתכנן את ביצועה. מטרת כיוני הוועידה היו מינויו של היידריך כאחראי לביצוע ה"פתרון הסופי", מרכז הפעולות. וכן ליצור שיתוף פעולה בין הגורמים, בכדי לתאם ביצוע מיטבי של התכנית.

הביטוי לטוטאליות של הפתרון הסופי מתוך הוועדה:

המשתתפים קיבלו טבלה ובה מפורטים מספרם של היהודים בכל מדינה ובסך הכול 11 מיליון יהודים שאותם יש לרצוח באופן מוחלט. למרות שמסמכי הוועידה הושמדו, מסמך זה שרד ומתוכו אנחנו מבינים שלנאצים היה רצון להשמיד באופן מוחלט / טוטאלי את כל היהודים. דוגמאות למספרי יהודים במדינות שמעידים על הטוטאליות:

- אלבניה: במדינה זו צוין מספרם של היהודים – 200, לעומת מאות אלפי יהודים במדינות אחרות, דבר המעיד על הרצון להגיע עד היהודי האחרון.

- שוויץ ושוודיה: מדינות אלו היו ניטרליות. למרות שהן לא היו חלק מהמלחמה, יהודי המדינות צוינו בטבלה מתוך מטרה להגיע גם אליהם.

- בריטניה וברז"מ: שתי מדינות - מעצמות אלו כלל לא נכבשו, הן היו בטבלה מתוך כוונה לכבוש גם אותן בעתיד ולהרוג את היהודים שבהן.

-אוקראינה ובלארוס: ממדינות אלו מספר היהודים הוא על ספרת האחדות, כלומר עד האחרון שבהם יש לרצוח ולהשמיד.

בשורה התחתונה - הועידה נתנה אור ירוק לרצח העם היהודי. הועידה היא נקודת מפנה, שכן מעתה הרצח לא רק המוני וישיר אלא גם מתוכנן לפרטי פרטים, ונאצים רבים הפכו שותפים לפתרון הסופי, חלקם בשמחה.

6. יחס האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות שכבשו הנאצים.

א. הגורמים שהשפיעו על יחס האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות שכבשו הנאצים:

- מידת הכיבוש הנאצי – לאחר הכיבוש הגרמני, ככל שהנאצים שלטו במדינה הכבושה בצורה יותר הדוקה, כך הסיכוי של יהודים לשרוד היה נמוך יותר. כך קרה בהונגריה, שם הנאצים לא שלטו ישירות, והיהודים אף לא כונסו בגטאות. אך מרגע שהנאצים כבשו את גרמניה במרץ 1944, ושלטו שם באופן ישיר, נשלחו כבר בחודשים מאי ויוני 1944, 437,000 יהודים להשמדה.
- מידת האנטישמיות במדינה הכבושה – ככל שהמדינה הייתה יותר אנטישמית עוד לפני הכיבוש הנאצי הסיכוי של היהודים לשרוד לאחר הכיבוש הגרמני היה נמוך יותר. בפולין, מדינה אנטישמית, רצח היהודים הגיע עד 3 מליון, אומנם נעשו נסיונות לסייע ליהודים, אך אלו היו מעטים.
- קרבה למדינה ניטרלית – ככל שהמדינה הכבושה הייתה קרובה למדינה ניטרלית, הסיכוי של היהודים לשרוד היה גבוה יותר. למשל, כשהאוכלוסייה בדנמרק הבינה שהנאצים מתכוונים לקחת את יהודי המדינה להשמדה, כל האוכלוסייה הדנית התגייסה והעבירה 7,500 יהודים לשבדיה הניטרלית, חיי הקהילה כולה ניצלו ועל כך דנמרק כמדינה קיבלה תואר של חסידת אומות עולם.

ב. המניעים של חסידי אומות עולם להציל יהודים ללא תמורה ותוך סיכון עצום להם ולסביבתם היו מניעים הומניים ביסודם. המצילים לא תמיד הכירו את אלו שעזרו להם אבל בכל זאת בחרו לעזור ליהודים כיוון שהתקשו לראות את הסבל והרצח של היהודים והתנגדו לפגיעה בבני אדם באשר היא. כמו כן היו כאלו שביקשו לסייע מניעים דתיים או קרבה ושכנות והתנגדות אידיאולוגית לנאצים. הוכחה לכך ניתן לראות בעובדה שחסידי אומות עולם לא רק שלא קיבלו תמורה לעזרתם אלא גם הסתכנו רבות הן בעצמם והן בכך שסיכנו את בני משפחתם וסביבתם. הפחד מהלשנות היה גבוה במיוחד ולכן הסיכון גדול.

דפוסי העזרה וההצלה שנקטו חסידי אומות העולם כללו מתן מסתור בעליות גג, מחסנים ומרתפים ועוד, מתן מזון וטיפול רפואי ליהודים, אימוץ ילדים במשפחות נוצריות וכנסיות, הברחה למקומות אחרים, זיוף תעודות ומסמכים והעסקת יהודים כעובדים על מנת להגן עליהם.

דוגמה לחסיד אומות עולם – אוסקר שינדלר :

אופיו ומעשיו של אוסקר שינדלר היו מורכבים הרבה יותר מכפי שנדמה כשמדמיינים חסידי אומות עולם.

בראשית דרכו היה חבר המפלגה הנאצית. כיבוש פולין וההקמה של שטח הכיבוש גנרל גוברנמן, היוו הזדמנות לשינדלר להשתלט על מפעל אלומיניום בבעלות של משפחה יהודית ולנצל את כוח העבודה הזול של עובדי הכפייה היהודים מגטו קראקוב. לאט לאט, עם הזמן, נקשר שינדלר ליהודים ובשנת 1944, כשהבין שמחנה פלשוב עומד בפני סגירה ושילוח היהודים לאושוויץ, החליט לסייע. על מנת להציל את היהודים שינדלר השתמש בדיוק באותן תכונות האופי שאפשרו לו מלכתחילה להשתלט על המפעל לטובתו האישית: קסם אישי וחן רב, פיזור כספים והבטחות ללא כיסוי והתעוזה לשחד את מי שצריך. בינתיים הגטו חוסל - אך היהודים במפעל ומשפחותיהם היו מוגנים מפני השמדה. שינדלר שיחד בכירים במשטר הנאצי והשתמש במיטב קשריו תוך סיכון עצום. הוא אף נחקר על ידי הגסטאפו כמה פעמים בחשד לשחיתות. היחס ליהודים במפעליו כלל ארוחות, טיפול רפואי ותנאי עבודה הוגנים. כאשר העבירו את המפעל שלו לצ'כוסלובקיה, הוא דאג להעביר 1,100 גברים ונשים למפעל החדש ואף נסע למחנה אושוויץ כדי להחזיר רכבת עם קבוצת נשים יהודיות שעבדו תחתיו, שבטעות הגיעה ליעד זה. עד כדי כך היה יכול להשפיע והיה מוכן לסכן את עצמו.

אחרי המלחמה אלו שניצלו על ידי שינדלר עשו מאמצים רבים על מנת שיקבל תואר חסידי אומות העולם. אולם אותם יהודים שנישל ממפעלם טענו כי איש כזה לא יכול להיות חסיד אומות עולם, והדבר דחה את ההכרה הרשמית בשינדלר, ורק בשנות ה-90, התקבלה ההחלטה ביד ושם להכיר בו כחסיד אומות עולם. בפועל של שינדלר, ניתן להבין כי הציל 1200 יהודים.